

Dub nad Moravou za prusko-rakouské války roku 1866

15. červenec roku 1866 je pro obyvatele Dubu nad Moravou neodmyslitelně spjat se srážkou pruských a rakouských vojsk u nedalekého Tovačova, jejíž 151. výročí si letos připomínáme. Zprvu, když se okolo 9. hodiny rozhořel u Tovačova boj mezi brigádou generálmajora Rothkircha tvořící předvoj rakouského VIII. armádního sboru, který se od Olomouce přesunoval podél řeky Moravy na jih a pruskou brigádou generálmajora Malotkiho přicházející od Prostějova, bylo v Dubu slyšet jen vzdálené dunění děl.

Okolo 10. hodiny však dorazily k Dubu další jednotky VIII. armádního sboru - brigáda plukovníka Rotha, která se rozmístila na jižním okraji dubské plošiny. Zanedlouho přišla i brigáda plukovníka Kirchmayra, přičemž část z ní obsadila i vlastní Dub - I. prapor 8. pěšího pluku se nacházel v západní části vesnice a II. prapor 74. pěšího pluku se přesunul na její východní okraj. V dubském kostele zřídila 8. sanitní setnina polní obvaziště a zraněné vojáky po ošetření odesílala do Olomouce.

Přibližně v 11.30 hod. dorazily jednotky brigády plukovníka Wöbera a až na Rothkirchovu brigádu, která již ustupovala od Tovačova, se u Dubu shromáždil celý rakouský VIII. armádní sbor a za ním také 2. lehká jízdní divize. Rakušané tak jižně a západně od Dubu soustředili 22 praporů pěchoty, 12 eskadron jízdy a 6 dělostřeleckých baterií a pomýšleli na soustředěný útok proti v té době slabšímu protivníkovi, který postoupil od Tovačova a obsadil Věrovany.

Velitel VIII. armádního sboru arcivévoda Leopold sice vydal rozkaz k pochodu na nepřítele, po kterém se všechny jednotky přesunuly o několik stovek metrů k jihu, ale vzápětí sbor zastavil, neboť dostal zprávy o pruských posilách blížících se od Prostějova. Boje u Dubu se tak mezi 11. a 14. hodinou v podstatě omezily na dělostřelecký souboj pruských a rakouských baterií. Z oblak prachu, která se zdvihala u Hrubčic a Biskupic, bylo stále více jasné, že se k bojišti blíží další silné pruské jednotky a tak Rakušanům nezbylo nic jiného, než okolo 15. hodiny ustoupit přes řeku Moravu směrem na Brodek a odtud k Přerovu. Většina rakouských jednotek prošla Dubem a poté byly za nimi zapáleny dřevěné mosty přes řeku.

Na plošině u Dubu zůstala pouze 2. lehká jízdní divize, 21. a 32. pěší pluk z Wöberovy brigády a tři dělostřelecká baterie, které do poslední chvíle pálily proti nepříteli.

Pruské jednotky však zahájily postup od Věrovan a tak byli Rakušané donuceni Dub a jeho okolí opustit a do vesnice vstoupili první pruští vojáci – příslušníci 2. východopruského granátnického pluku č. 3. Ti ves prohledali, zajali několik posledních rakouských vojáků a opět se stáhli za říčku Blatu. V noci se však pruští granátníci do Dubu vrátili a narazili zde na rakouskou husarskou hlídku vyslanou sem pozorovat nepřítele, kterou zahnali.

16. července 1866 se k Dubu přesunula pruská 10. pěší divize od V. armádního sboru generála pěchoty Steinmetze, která provizorně opravila most přes Moravu za vesnicí a přesunula se na druhý břeh řeky. Vzhledem k tomu, že se již v okolí nenacházel nepřítel, většina jednotek se opět vrátila k Prostějovu.

Následujícího dne do Dubu opět dorazil 2. východopruský granátnický pluk č. 3, který zde pak delší dobu tábořil a vesnice musela jeho vojáky zásobovat vším potřebným. Kromě toho připadla na obyvatele Dubu i povinnost podílet se na ošetřování značného množství raněných vojáků, kteří byli umístěni v budově školy, v některých domech a dokonce i v ambitech dubského kostela.

Nejhorší pohromou pro obyvatele Hané však nebyla úroda na polích zničená přesuny vojsk, či povinnost vyživovat pruské vojáky, ale epidemie cholery, kterou Prusové k nám zavlekli a již na Moravě podlehl až 50 000 obyvatel. V šesti obcích dubské farnosti zemřelo celkem 162 lidí, přičemž nejvíce obětí si toto onemocnění vyžádalo v Dubu, kde choleře podlehl 40 obyvatel, v osadě Sokol (dnešní část Dubu) 37 osob, v Bolelouci 33, v Nenakonicích 30, v Tučapech 12 a v Rakodavech 10.

Nemalé ztráty na toto průjmové onemocnění měla i pruská armáda a z kronikářské zprávy Simeona Doubravského z Dubu víme o existenci několika dnes již zaniklých hrobů pruských vojáků v okolí obce. Ve vsi také zemřel 23. července 1866 na cholera velitel 4. setniny 2. východopruského granátnického pluku č. 3 setník von Petersdorff. Jeho hrob se však bohužel do dnešní doby nedochoval.

Po uzavření míru a odchodu posledních pruských vojáků navštívil Čechy a Moravu sužované následky války císař František Josef I. a v neděli 21. října 1866 zavítal i do Dubu. V dubském kostele byla ráno sloužena mše svatá, na kterou se sešlo obyvatelstvo z okolních obcí a po mši čekalo na příjezd panovníka, který dorazil po 14. hodině. Podrobně tuto událost popsaly Olomoucké noviny: *„Po 2. hodině zazvonil na věži zvon hlásající blízkou přítomnost nejvyššího zeměpána a již u sochy sv. Josefa hrála hudba národní hymnu, a již školní mládež provolávala císaři a králi ‚Sláva‘, kterážto ozvěna vždy hlučněji k chrámu zněla a tam p. proboštem a tisíci ústy opětována byla. Jeho Vel. blahosklonně děkoval všem a sestoupiv kráčel do příbytku proboštského, kamž všechny starosty předvolati a takto slovanským jazykem je osloviti ráčil: ‚Slyšel jsem, že jste letos trpěli mnoho. Bolelo mne to také. Chci býti dle možnosti nápomocen, abych ulevil bídě vaší.‘“* Poté naslouchal císař výkladu dubského faráře Jeronýma Lýska a starostů okolních obcí, načež daroval farnosti 3000 zl. pro farníky nejvíce postižené válkou. Dubského starostu Jana Vystrčila vyznamenal Stříbrným záslužným křížem s korunou za jeho chování v době pruské okupace. *„Před odchodem svým ještě milostivě mluvil náš vznešený král s veledůstojným p. proboštem o letošním suchu a vida před sebou rozprostřené bojiště, ráčil se tázati, zdali některá dělová koule zachvátila farské stavení. A jakmile poukázáno bylo na díru ve střеше, kde se kus granátu zarazil, vyslovil své podivení a zasedna na knížecí vůz byl vezen dupotem čtvero vranek k Tovačovu. Množství lidu doprovázelo vzácného hosta s hlučným ‚Sláva‘ voláním.“*

Válka skončila, obyvatelstvo se vrátilo ke svému každodennímu životu a postupně zacelovalo rány, které mu léto roku 1866 způsobilo. Jako varující memento pro budoucí pokolení zůstaly jen hroby padlých, z nichž značná část postupně zanikla. V Dubu se až do dnešních dnů dochovaly dvě památky upomínající na rok 1866.

Jednou z nich je pruský 12-liberní kulový granát zasazený do průčelí dubské fary, který zde nechal zazdít spolu s pamětní deskou připomínající císařskou návštěvu farář Lýsek 3. března 1867. Pamětní deska byla mramorová a nesla zlatý nápis: *„Jeho Veličenstvo císař a král František Josef I., prohlížeje zdejší bojiště ze dne 15. července, dům tento nejvyšší návštěvou 21. října 1866 poctil.“* V roce 1918 byla deska sejmuta a uložena někde v budově fary, kde se jí však zatím nepodařilo najít.

Další památkou je litinový kříž, který byl na náměstí vztyčen v roce 2002 z iniciativy starosty obce Jindřicha Bartoška a členů historické jednotky 8. pěšího pluku na památku vojáků padlých v okolí obce a jako připomínka utrpení, které 15. červenec 1866 přinesl obyvatelům Dubu.

Jiří Synek, Komitét 1866